

DOĞANIN SESİ

FLAMİNGOLAR (PHOENICOPTERIFORMES) VE TÜRKİYE'DEKİ FLAMİNGO TÜRLERİ

Flamingos (Phoenicopteriformes) and Flamingo Species in Türkiye

6 TEMİZ SU VE SANİTASYON

Aralık 2022
Yıl: 5 Sayı: 10
Sayfalar: 4-16

Ahmet KARATAŞ
Prof. Dr.

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi,
Biyoloji Bölümü, 51240 Niğde
ORCID: 0000-0002-5985-2094
rousettus@hotmail.com

Nizamettin YAVUZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Biyoloji Anabilim Dalı, Çanakkale
ORCID: 0000-0002-1359-6443
nizamettin.yavuz@gmail.com

Süreyya İSFENDİYAROĞLU

İstanbul Üniversitesi- Cerrahpaşa
Fen Bilimleri Enstitüsü
Orman Mühendisliği Anabilim Dalı,
İstanbul
ORCID: 0000-0001-9463-0158
sureyyaisfen@gmail.com

***Şafak BULUT**

Dr. Öğr. Üyesi

Hitit Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi,
Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü,
19100 Çorum
ORCID: 0000-0003-0301-7775
safak82@gmail.com

***Sorumlu Yazar**

Anahtar Kelimeler

Phoenicopterus roseus, flamingo,
Phoeniconaias minor, küçük flamingo

Keywords

Phoenicopterus roseus, flamingo,
Phoeniconaias minor, lesser flamingo

Uzun bacaklı ve uzun boyunlu su kuşu olan flamingolar, Phoenicopteridae ailesinden ibaret olan Phoenicopteriformes takımını oluştururlar. İki Eski Dünya kıtalarında, dördü Amerika kıtalarında dağılım gösteren bu kuşların altı türünden ikisi Türkiye'de de bulunur. Bu yazıda Türkiye'deki Büyük Flamingo – *Phoenicopterus roseus* Pallas, 1811 ve Küçük Flamingo – *Phoeniconaias minor* (Geoffroy Saint-Hilaire, 1798) türlerinin geçmişten günümüze durumu derlenerek verilmiştir.

Flamingos, long-legged and long-necked water bird, form the order Phoenicopteriformes, which consists of the family Phoenicopteridae. Two of these six species of these birds, two of which are distributed in the Old World continents and four in the Americas, are also found in Türkiye. In this article, the status of Greater Flamingo – *Phoenicopterus roseus* Pallas, 1811 and Lesser Flamingo – *Phoeniconaias minor* (Geoffroy Saint-Hilaire, 1798) in Turkey from past to present has been compiled and presented.

Yazıların tüm teknik ve hukuki sorumluluğu yazarlarına aittir. İleri sürülen fikir ve iddialar Doğa ve Sürdürülebilirlik Derneğinin görüşünü yansıtmayabilir.

DOĞANIN SESİ

AHMET KARATAŞ

Akkaya Göleti (Niğde), 18.06.2018. © A. Karataş

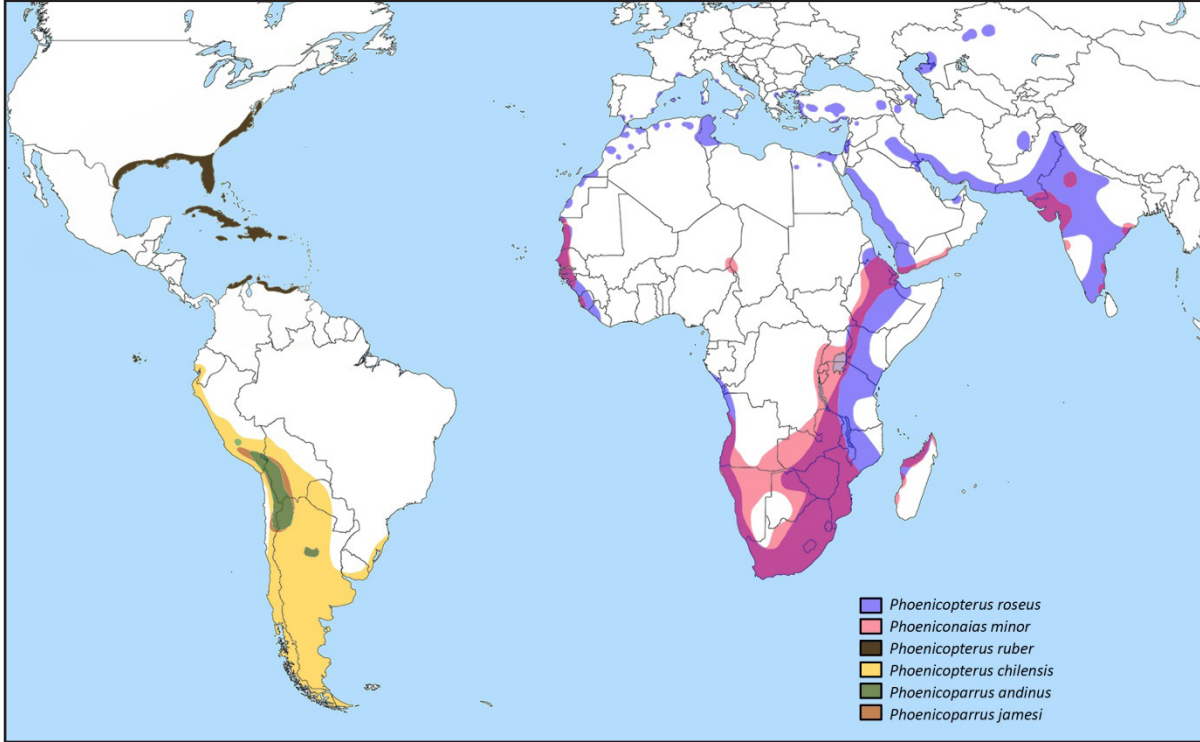
GİRİŞ

Flamingo, tek başına Phoenicopteriformes takımını oluşturan Phoenicopteridae ailesindeki 6 kuş türünün ortak adıdır. Önceleri hepsi *Phoenicopterus* Linnaeus, 1758 adı altında tek cinste toplanan flamingo türleri, 2014'te *Phoenicopterus* ve *Phoenicoparrus* Bonaparte, 1856 şeklinde bölünerek iki cinse (Torres vd., 2014; Gill ve Donsker, 2016) ve daha sonra *Phoeniconaias* G.R. Gray, 1869 eklenerek üç cinse (del Hoyo & Collar, 2014) ayrılmıştır.

Phoenicopteridae ailesini oluşturan altı türden dördü, Amerika kıtalarında; kalan ikisi ise Afrika ve Avrasya'ya özgüdür (del Hoyo & Collar, 2014) (**Tablo 1; Şekil 1**).

DOĞANIN SESİ

Şekil 1. Flamingo türlerinin dağılım haritası (del Hoyo & Collar, 2014; del Hoyo vd., 2020 ve e-bird, 2022'ye göre yeniden çizilmiştir).

IUCN Kırmızı Listesi'nde *Phoenicoparrus andinus*, Hassas (VU) Tür; *Phoenicopterus ruber* ve *roseus*, Düşük Önemde (LC) ve diğer üç tür Tehlike Sınırında (NT) olarak verilirken; CITES (2022) tarafından, 22 Haziran 2022 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere bütün flamingo türleri, Ek-II (Appendix II)'de listelenmiştir (**Tablo 1**).

Tablo 1: Dünyada yaşayan flamingo türleri, dağılımları ve IUCN Kırmızı Listesi'nde tehdit durumu.

Bilimsel adı	Türkçe Adı	Dağılım	IUCN
<i>Phoenicopterus chilensis</i> Molina, 1782	Şili Flamingosu	Güney Amerika'nın batı ve güneyi	NT
<i>Phoenicopterus ruber</i> Linnaeus, 1758	Amerikan Flamingosu, Karayip Flamingosu	Orta Amerika (Galapagos dahil)	LC
<i>Phoenicopterus roseus</i> Pallas, 1811	Büyük Flamingo	Afrika, Orta Doğu, Güney, Batı ve Orta Asya, Güney Avrupa	LC
<i>Phoenicoparrus andinus</i> (Philippi, 1854)	And Flamingosu	Güney Amerika Andları	VU
<i>Phoenicoparrus jamesi</i> (Sclater, 1886)	Puna Flamingosu, James Flamingosu	Güney Amerika Andları	NT
<i>Phoeniconaias minor</i> (Geoffroy Saint-Hilaire, 1798)	Küçük Flamingo	Afrika, Hindistan'ın batısı	NT

DOĞANIN SESİ

TÜRKİYE'DEKİ FLAMİNGO TÜRLERİ

Türkiye’de iki tür flamingo bulunur. Bunlar ailenin en büyük ve en küçük olan türleridir. Bunlardan yaygın olanı Flamingo veya Büyük Flamingo (*Phoenicopterus roseus*), *P. chilensis* ve *P. ruber*’e yakın akrabadır ve geleneksel olarak yakın zamana kadar *chilensis* ve *roseus*, *ruber*’in alttürü olarak alınmıştır. Ancak şimdilerde İngiliz Ornitologlar Birliği Kayıtları Komitesi tarafından Eski Dünya’daki *roseus* ve Yeni Dünya’daki *ruber* (Karayip Flamingosu) şeklinde ayrı türler olarak kabul edilmektedir (Knox vd., 2002). İki tüy, gaga, davranış ve seslerde farklılıklar gösterir ve Morony ve arkadaşları (1975) ile ve Sibley (1996)’in önerdiği gibi en iyi tür düzeyinde ifade edilebilir (Kirwan vd., 2008).

Diğer türümüz, *Phoeniconaias minor*, Afrika kökenli olup, cinsinin tek türüdür ve nispeten Puna (*jamesi*) ve And (*andinus*) flamingolarına yakın olarak ayrı bir dal oluşturur (Boyd, 2016).

FLAMİNGO, BÜYÜK FLAMİNGO – *Phoenicopterus roseus* Pallas, 1811

Flamingolar takımının en büyük türüdür. Boyu 120-145 cm, kanat açıklığı 140-165 cm; ağırlığı 2.100-4.100 gramdır. Boyun ve bacaklar çok uzundur. Erginin rengi, pembe kırmızı ağırlıklıdır. Gövde kısmı beyazımsı-uçuk pembe arasında değişir. Uçarken, kırmızımsı örtü tüyleri siyah uçuş telekleri ile kontrast oluşturur. Ucunda siyah leke dışında gaga, bacaklar ve ayaklar gibi pembedir. Tüylerdeki pembe renk, üreme dışı dönemde beslenme değişikliğine bağlı olarak azalabilir. Eşeylerin renklenmesi ve görünümü benzerdir. Bacakları daha kısa olan dişi, erkeğe göre % 20 kadar daha küçüktür. Genci gri-beyazdır (Şekil 2).

Flamingo, tuzcul sığ sulak alanlarda beslenir ve ürer. Su içindeki plankton ve *Artemia salina* gibi küçük omurgasızlarla beslenir. Yediği canlılardan elde ettiği karoten tüylerin pembeleşmesinde yardımcıdır. Flamingolar’da Güvercinler (Columbiformes) ve Penguenler (Sphenisciformes) gibi; yavru kuşları ilk günlerinde beslemek için ebeveyn kuşların midesinden salgılanan, yağ ve protein içeriği bakımından zengin “kursak sütü” denen bir salgı görülür (Karataş vd., 2021).

Şekil 2. Kulu (Düden) Gölü, 18.06.2017. © A. Karataş

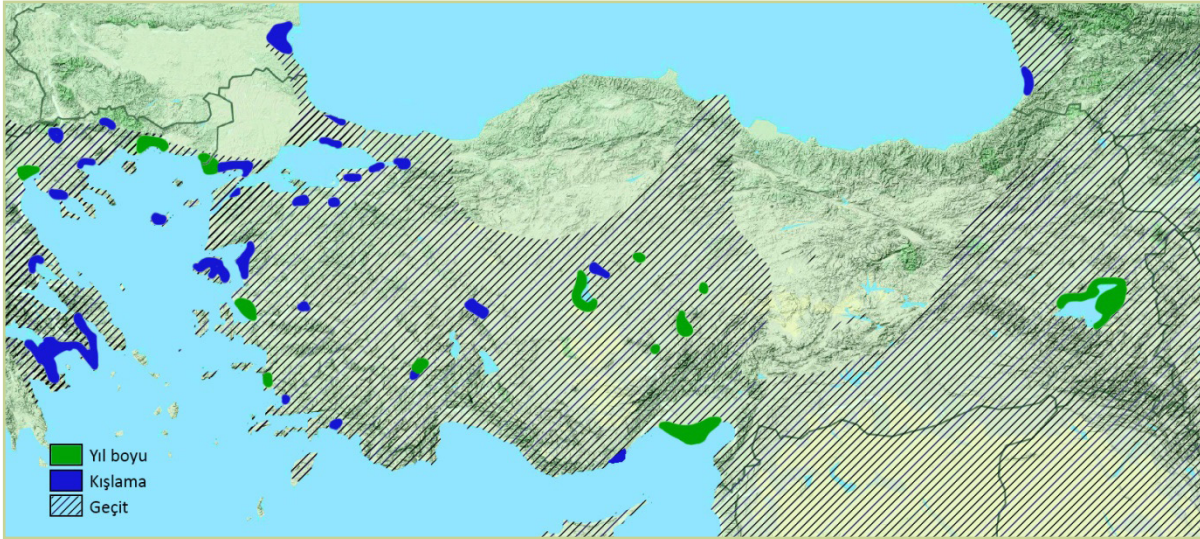

DOĞANIN SESİ

Üreme dönemindeki senkronize grup dansları görülmeye değer bir görüntüdür (Karataş vd., 2021). Flamingo, 100 çift ile 14.000 çift arasında değişen yoğun kolonilerde ürer. Yuvalarını sığ suda veya alçakta bulunan kurumuş çamur adalarında yapar. Yuva, genellikle 25-40 cm yüksekliğinde olsa da yüksekliği değişkendir ve bazen sadece 10 cm'dir. Tepesinde sığ bir çukur olan konik bir çamur yığını şeklindedir. Kurudukça sertleşen yuva yapımına tüyler de dahil edilebilir. Büyük Flamingo kayıtları incelendiğinde Türkiye'de Nisan başından Haziran ortasına kadar kuluçkadadır. Su seviyesinin kuluçka zamanını belirlemede etkili olabileceği düşünülmektedir (Kirwan vd., 2008). Nisan başından itibaren yuva başına tek yumurta ile koloni halinde kuluçkaya yatırılır. Flamingo, rahatsızlığa karşı çok hassastır ve tüm koloni alanı terk edebileceği gibi kaybolan yumurtaların yerine yenisi konmaz (Kirwan vd., 2008).

Avrupa popülasyonunun % 25'e yakını Türkiye'de üremektedir. İç Anadolu'daki üreme alanlarının çoğu kurutulmuştur. Kalan üreme alanları da büyük baskı altındadır (Karataş vd., 2021). Türün Türkiye'deki popülasyonları sabit görülmeyle birlikte, Tehlike Altında (EN) olarak kabul edilmiştir (Kirwan vd., 2008).

Flamingo, Ege Bölgesi'ndeki iki alanda ve İç Anadolu'da birçok alanda tuzlu veya yarı tuzlu sulak alanlarda çok sayıda üreyen yerli bir tür ve/veya kısmi göçmendir (**Şekil 3**). 1960'lardan önce bu türle ilgili gözlemlerin azlığından, Türkiye'deki durumu hakkında dağılım bilgileri dışında, özellikle üreme durumu ilgili fazla bir bilgiye rastlanmaktadır (Kirwan vd., 2008).

Şekil 3. Flamingo'nun Türkiye ve komşu ülkelerdeki dağılımı (www.ebird.org, TRAKUŞ, 2022a; Karataş vd., 2021'e göre yeniden çizilmiştir).

1969'da Büyük Flamingo'nun İç Anadolu'da üreyebileceğine dair şüpheler, Tuz Gölü'nde 31 Mart'ta kur yapma ve çiftleşme (Warncke, 1971); Mayıs ayında ise yumurta kabukları keşfedildiğinde doğrulandı (Kirwan vd., 2008). Bu tarihten beri, ülkemizdeki yedi alanda üredikleri tespit edildi. Altısı tuzlu (veya acı) ve biri tatlısu habitatu olan bu alanların tümü suyu sığ ve çamurludur. Bunlardan biri (İzmir), deniz seviyesinde, diğerleri 836-1.110 m arasında değişen yükseltidedir. En büyük, en düzenli ve en ulaşılmaz koloni, Türkiye'nin ikinci büyük gölü olan ve aşırı tuzlu olan ve çoğunlukla yaz aylarında kuruyan İç Anadolu'daki Tuz Gölü'ndedir (Warncke, 1971; Kahl, 1975; Magnin & Yarar, 1994, 1997).

DOĞANIN SESİ

Tuz Gölü: 1969-1974 arasında üreme gözlemleri düzensiz de olsa devam etmiş; 1973'te 1.000 yavru ve 1978'de 5.000 yavru olduğu tahmin edilmiştir. 1991'den itibaren Tuz Gölü'nün havadan incelenmesi ile bu devasa, büyük ölçüde erişilemeyen tuz gölünden daha net sonuçlar elde edilmeye başlanmıştır. Bu sayede 1991'de yaklaşık 11.000 yuva ve 4.100 yavrudan oluşan bir koloni tespit edilmiştir (Warncke, 1971; Kahl, 1975; Magnin & Yarar, 1994, 1997). 1992'de benzer bir gözlemde 14.000 yavru vardı. 1997 (4.000), 1998 (11.400), 1999 (1.200), 2000 (8.000-10.000), 2002 (4.750), 2003 (3.059) ve 2004'te (7.312) yavru sayımları daha düzenli yapılmıştır (Kirwan vd., 2008). 2007'de ise 4.382 yavru sayılmıştır (Balkız vd., 2009).

Tuz Gölü'nde 2003'ten 2014'e kadar, en az 1.610 yavru (2008'de) ve en fazla 20.292 yavru (2013'te) büyümüştür. Tuz Gölü'nde sonraki yıllarda yapılan sayımlarda 5.070 yavru (2010) (Lee vd., 2011); 2011'de 18.418 yavru, 2012'de 20.274 yavru, 2013'te 20.292 yavru sayılmış ve 2014'te yavru sayısı ani bir düşüşle 2.893'e inmiştir (Balkız vd., 2015). Doğa Araştırmaları Derneğinin 2016'da uçaktan yaptığı sayımlarda ise flamingo kreşinde 9.564 yavru tespit etmiştir (TVK, 2016). Yine havadan yapılan sayımlarda 2017'de 11.079; 2018'de 12.746 ve 2019'da 20.381 yavru tespit edilmiştir (Şafak Bulut, kişisel görüşme). En son 2021'de aynı kolonideki 3.000 kadar yavrunun susuzluk nedeniyle tamamının öldüğü ulusal basında geniş yer bulmuştur.

Tuz Gölü etrafındaki üç veya dört yerden de istisnai yıllarda üreme kayıtları bulunur (Kirwan vd., 2008). Yuvalama alanlarının düzensiz kullanımı, türün biyolojisinin iyi bilinen bir yönü olsa da Türkiye'nin başka yerlerindeki gibi Tuz Gölü'nde de düzensiz üreyen bir kuş olmakla birlikte; bu durum gözlemci sayısının az olması ve üreme alanlarına erişimin zor olması ile de alakalıdır (Kirwan vd., 2008).

Sultan Sazlığı (Kayseri): Sultan Sazlığı'nın 1970'de tuzlu bir göl olan Yay Gölü'nde 1.500-2.000 çift üredir (Warncke, 1971) ve Haziran 1974'te 8.000 kuştan 200 çift yuva yaparken görüldü. (Kahl, 1975; Kirwan vd., 2008). 1990'lı yılların sonuna doğru Sultan Sazlığı'nın kuruması sonucu flamingoların üremesi sekteye uğradı. 2009'dan sonra Sultan Sazlığı'ndaki turba yangının söndürülmesi ve göllerin tekrar suyla buluşmasından sonra kısmi iyileşme görülmüştür (A. Karataş, arazi gözlemleri).

Seyfe Gölü (Kırşehir): Bu sığ acı gölde ilk kez 1970'te Ekimi'nde Nihat Turan tarafından iki küçük adada flamingo yuvaları tespit edildi ama üreme alanına ulaşamadı. Yöre halkı bazı yuvalarda halen yumurta kalıntıları bulunduğunu ve çocukların flamingo civcivlerini kovaladıklarını paylaştı (Husband & Kasperek 1984); 1992'de 2.000 çiftin ürediği kanıtlandı, 1993'te birkaç yüz yeni yuva ve 1994'te 240 yavru gözlemlendi (Kirwan vd., 2008). Son yıllarda Seyfe Gölü, büyük ölçüde kurummuştur.

Ereğli Sazlıkları (Konya): Ereğli Sazlıkları'nda ilk kez Mayıs 1987'de 35-40 kadar önceki yıllardan kalmış olabilecek yuva bulundu. Haziran 1991'de çoğu yeni olan 68'i yumurtalı 227 yuva ve 1.100 ergin görüldü (Kirwan, 1992; Magnin & Yarar, 1994). 1993'te ise çoğu yavru/genç olan 300 çift bulundu ve 1998'de 20 çift üremiş olabilir (Kirwan vd., 2008). İvriz Barajı'nın yapımından sonraki yıllarda Ereğli Sazlıkları iyice kurummuştur (A. Karataş, kişisel gözlem). Buranın doğusunda kalan Akkaya Göleti (Niğde), sayıları bazı yıllarda 1.500'ü geçen (Mayıs 2010) flamingolar, soğuk kış dönemi dışında büyük ölçüde burada kalmaktadır. Akkaya, Ereğli, Sultan Sazlığı ve Tuz Gölü gibi önemli flamingo alanlarının ortasında kaldığından koloninin kaynağı tam olarak bilinmemekle birlikte, uçuş yönleri dikkate alındığında Ereğli olabileceği düşünülmektedir.

Karapınar Ovası (Konya): Karapınar'da 1977 yılında 500 çiftlik bir koloni iddiası vardır (Kılıç 1988). Karapınar Ovası'ndaki gözlemler, 1976 ve 1977'de bir koloninin var olabileceğini öne sürüyor, ancak bu doğrulanamadı (Kirwan, 1992). Karapınar sazlıkları yaz aylarında ve üreme dışı dönemde düzenli flamingo görülebilen bir alandır 2021 yılı Nisan ve Mayıs aylarında yapılan iki gözlemde sırasıyla 128 ve 156 birey flamingo alanda gözlemlenmiştir (S. İsfendiyaroğlu arazi gözlemleri).

DOĞANIN SESİ

Gediz Deltası (İzmir): Geniş bir kıyı sulak alanı olan Gediz Deltası'nın Çamaltı Tuzlası kesiminde 1982'de 100-150 çiftlik bir koloni kurulmuş ve bu koloni o zamandan beri her yıl en fazla 1.450 çift (1995'te) olarak sayılmıştır. 1987-91 arasında 100-200 çift ve 1993'te 600 çift düzenli üreme vardı (Magnin & Yazar, 1994; 1997; Kirwan vd., 2008). Ancak sonraki yıllarda, koruma çalışmaları nedeniyle, üreme popülasyonu artmış ve 2007'de yerden yapılan sayımda 3.000-4.000 yavru sayılmıştır. Aynı yıl havadan yapılan sayımda 4.234 yuva tespit edilmiştir (Balkız vd., 2009). 2010'da ise 5.487 çift ve 2.071 yavru sayılmıştır (Lee vd., 2011). 2011 yılında da üreme başarısız olmuştur. Aynı yıl, temmuz ayı başında, Homa Dalyanı adacıklarında normal üreme sezonundan daha geç gerçekleşen bu olayda, kuluçka dönemi ekim ayında devam etmiş, aralık ayında ise ergin bireyler, genç bireyleri beslediği görülmüştür. 2011-2013 arası Homa Dalyanı flamingolar tarafından kullanılmaya devam etmiştir. 2011'de, 1.100 üreme çifti ve 1.000 yavru karadan sayılmıştır ve 2012'de 2.750 üreme çifti ve 1.600 yavru gözlenmiştir. 2013'te yaklaşık 3.000 çift Homa Lagünü'nde yavrulamaya başlamış ama kuluçka dönemindeki güçlü fırtınalar yüzünden yuvalar su altında kalmış, pek çok yavru ölmüştür. Nihayetinde, yaklaşık 135 yavru hayatta kalmıştır (Balkız vd., 2015).

Akşehir Gölü (Afyon-Konya): Flamingoların İç Anadolu'daki Akşehir Gölü (Konya)'nde ürettiği gerçeği ilk kez 2008 yılında tespit edilmiş ve kuruyan göl çanağında 100 birey yavru ölü olarak bulunmuştur. Göldeki yuvalama alanları bulunamasa da ölü yavruların henüz uçuş tüylerinin uzamamış olması, flamingoların bu alanda ürettiğine işaret eder niteliktedir. 2013'te içinde yumurta ve ölü yavru bulunan 2.950-3.200 arası yuva barındıran koloniyi göl alanında tespit edilmiştir (Balkız vd., 2015).

Acıgöl (Denizli-Burdur): 1993 yılında Türkiye'nin en tuzlu ikinci gölü olan Acıgöl'de bir koloni (150 yuvalık) ürettiği belirtilmiştir (Magnin & Yazar, 1997). Burada 196'olarda da flamingoların üremiş olabileceği düşünülmektedir (Dijksen & Kasperek, 1988).

Ceyhan Deltası ve Çukurova (Adana): Bağlantılı olan bu iki alanda 1960'lı yıllarda az sayıda flamingo üremiş olabilir (Kirwan vd., 2009). Toplam Türk üreme popülasyonunun (2008 öncesinde) 17.000 çift olduğu tahmin edilmektedir (Magnin & Yazar 1994; Kirwan vd., 2008).

Flamingo (*P. roseus*), yerli olduğu ve ürettiği alanlar dışında kışlama bölgeleri daha çok Ege, Marmara ve İç Anadolu bölgelerinde toplanmaktadır (**Şekil 3**). Türün ülkemizde kışladığı sulaklar dahil olmak üzere, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü (DKMP) tarafından yapılan sayımlarda en yüksek sayı, 79.231 ile 2021'de elde edilmiştir (**Tablo 2**). Bu sayının 34.381'i İzmir'deki Gediz Deltası'nda sayılmıştır.

Tablo 2. Türkiye Kış Ortası Su Kuşu Sayımlarına göre son 5 yıldaki flamingo durumu (DKMP, 2022).

Yıl	Türkiye'deki Toplam Sayı	Türkiye'deki Flamingo Sayılan Alan Sayısı	En Çok Gözlenen Alan ve Birey Sayısı
2018	72.197	40	Gediz Deltası (İzmir) – 26.872
2019	58.155	37	Gediz Deltası (İzmir) – 27.954
2020	56.513	47	Gediz Deltası (İzmir) – 26.314
2021	79.231	52	Gediz Deltası (İzmir) – 34.381
2022	66.123	40	Gediz Deltası (İzmir) – 32.157

DOĞANIN SESİ

KÜÇÜK FLAMİNGO – *Phoeniconaias minor* (Geoffroy Saint-Hilaire, 1798)

En küçük flamingo türüdür. Boyu 80-90 cm, kanat açıklığı 95-100 cm; ağırlığı 1500-2000 gramdır. Flamingo'ya oldukça benzer, ancak belirgin şekilde vücut daha küçük ve boyun daha kısadır. Gövde daha koyu pembe renktedir. Gaga oldukça koyu kırmızıdır ve gaga ucundaki siyah zor seçilir. Flamingo'da gaga açık pembe, ucundaki siyahlık fazladır. Uçma telekleri siyah, bacakları pembedir. Eşeyler aynı görünümündedir. Genç grimsi kahverengidir; bacaklar ve gaga grimsi siyahtır. Ülkemizde genellikle tuzcul sığ sulak alanlarda Flamingo sürülerinin arasında görülür. Su içindeki plankton ve küçük omurgasızlarla beslenir. Daha çok Doğu Afrika'daki tuzlu sulak alanlarda bulunur (**Şekil 4**) ve ülkemizde nadir ve az sayıda kaydı olan rastlantısal konuktur.

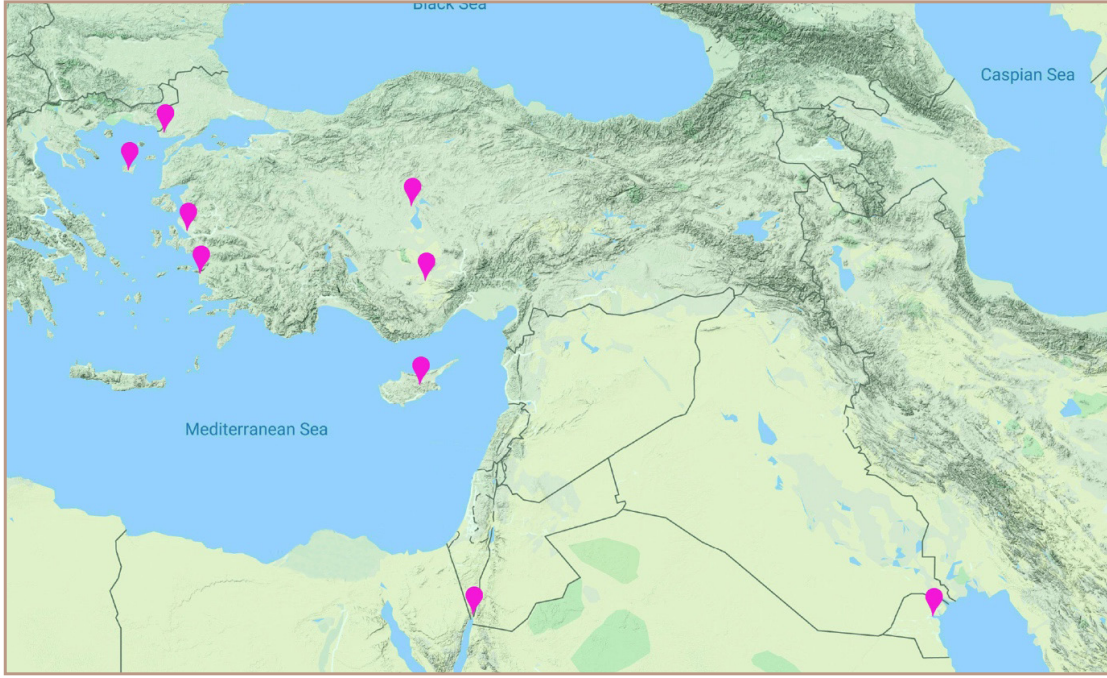
Şekil 4: Sodalı bir göl olan Abiata Gölü'nde beslenen Küçük Flamingo – *Phoeniconaias minor* kolonisinin bir bölümü. Etiyopya: Abiata-Shalla Milli Parkı, 15.02.2019. © A. Karataş

Önceleri *Phoenicopterus* cinsine dahil edilen *Phoeniconaias minor*, günümüzde tek başına kendi cinsinde yer almaktadır ve monotipik bir tür olarak alınır (del Hoto vd., 2020a).

DOĞANIN SESİ

Türkiye’de (**Şekil 5**) rastlantısal (vagrant) tür olarak görülen Küçük Flamingo’nun ilk kaydı, 19.07.1988 tarihinde iki birey ile Tamas Zeke tarafından verildi (e-bird, 2022). 2020’de “www.ebird.org” veritabanına eklenen bu gözlem sayılmazsa, Küçük Flamingo’nun ülkemizdeki varlığı, 2006 yılına kadar bilinmiyordu. 10.04.2006’da Ereğli Sazlıkları’nda (Konya) Büyük Flamingo (*P. roseus*) ile birlikte Nihal Süllü tarafından fotoğraflanan ergin bir birey ile türün Türkiye’deki varlığı kesinleşti. Bu birey en az 16 Nisan’a kadar orada kaldı (Emin Yoğurtçuoğlu, Soner Bekir, Kerem Ali Boyla; TRAKUŞ, 2022b). Ocak 2009’da bir diğer kayıt, İzmir Kuş Cenneti’nden geldi. Aynı yerden 2010 ve sonraki yıllarda da Flamingo kolonisi içinde beslenen tek bir birey görülmeye devam ederken; 03.06.2009’da Kulu’da Düden Gölü’nde Zsombor Berenyi tarafından bir birey gözlemlendi (e-bird, 2022). Aynı yerde 24.04.2011’de muhtemelen aynı birey Ahmet Karataş, Servet Kızılkaya ve Erkan Özkan tarafından tekrar görüldü. 2022’ye kadar geçen 11 yılda daha çok Nisan ayında olmak üzere Düden (Kulu) Gölü’nde ve daha az sıklıkla İzmir Kuş Cenneti (Gediz Deltası)’nde görülmeye devam etti (bkz e-bird, 2022; TRAKUŞ, 2022). Ayrıca Nisan 2017’nin ikinci yarısında en az bir hafta süreyle iki birey halinde Düden (Kulu) Gölü’nde görülmüştür. Tarafımızdan (A. Karataş) da gözlenen bu ikinci kuş, bazı özellikleri ile melez gibi durmaktaydı (cf. e-bird, 2022; TRAKUŞ, 2022b).

Şekil 5. Küçük Flamingo’nun Türkiye ve bölge ülkelerinden kayıtları (e-bird, 2022 ve TRAKUŞ, 2022b verileri ile A. Karataş’ın 15.05.2015 tarihli K.K.T.C. gözleminden hazırlanmıştır).

Bölgeden gelen bir diğer kayıt ise Mayıs 2015’te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (K.K.T.C.)’nin başkenti Lefkoşa’nın doğusundandı. Yazarlardan Ahmet Karataş ile kuş fotoğrafçısı Birtan Gökeri tarafından 15.05.2015’te Köprülü Göleti’nde bir birey görüntülenmiştir (**Şekil 6**).

DOĞANIN SESİ

Şekil 6: Küçük Flamingo – *Phoeniconaias minor*; K.K.T.C.: Lefkoşa, Köprülü Göleti, 15.05.2015.

© A. Karataş

DOĞANIN SESİ

TARTIŞMA VE SONUÇ

Türkiye, Avrupa'yı Afrika'ya bağlayan üç önemli göç yolundan Karadeniz-Akdeniz göç yolu ve Batı Asya-Doğu Afrika göç yolunun üzerinde bulunur. Dolayısıyla Türkiye'deki sulak alanlar doğuda İran'da üreyen flamingolarla batıda Akdeniz'de üreyen flamingolar arasında bir geçiş noktasında yer almaktadır.

Wetlands International (2022) verilerine göre, Batı Akdeniz'deki flamingo popülasyonu 170.000-200.000 birey arasındadır. Tuz Gölü kolonisi düzenli olarak bölgesel popülasyonun %10'una kadar nüfusa ev sahipliği yapmaktadır. Bu özelliğiyle benzersizlik kriterini sağlayan küresel öneme sahip bir önemli doğa alanıdır (Eken vd., 2016).

Türkiye'deki en önemli iki flamingo kolonisi, Gediz Deltası ve Tuz Gölü'ndedir. Tuz Gölü'nün yüzey suyu kaynakları üstüne barajlar yapılarak bu kaynakların gölü beslemesi engellenmiştir. Ayrıca havzada çok sayıda kaçak kuyu açılmasının ve mera alanlarının sürülmesinin yanı sıra alanda yoğun olarak sulu tarım yapılmakta; şeker pancarı, sılajlık mısırları, kanola gibi girdi yoğun ürünler üretilmektedir. Bu durum Tuz Gölü'nün bazı yıllarda geniş ölçekte kurumasına neden olmaktadır. Ayrıca Tuz Gölü'nün çevresinde 2010 yılından beri artan bir tuz üretimi baskısı ve tuz tavalalarının yaygınlaşması da adalardaki insan baskısının artmasına neden olmaktadır. Gediz Deltası'nda yoğun bir kentleşme baskısı görülürken, su rejimine müdahale sorunlarıyla karşı karşıyadır.

Diğer yandan, Türkiye'de kuş gözlemciliğinin yaygınlaşmasıyla Afrika kökenli Küçük Flamingo'nun kayıt sayısı ve gözlem sıklığı artmıştır. Türün kayıtları İç Anadolu ve Ege kıyılarında yoğunlaşmaktadır.

DOĞANIN SESİ

KAYNAKLAR

Balkız, Ö., Onmuş, O., Sıkı, M., Döndüren, Ö., Gül, O., Arnaud, A., Germain, C., İsfendiyaroğlu, S., Özbek, M., Çağlayan, E., Araç, N., Parmak, B., Özkesmi, U., Béchet, A. (2015). "Turkey as a crossroad for Greater Flamingos *Phoenicopterus roseus*: evidence from population trends and ring-resightings (Aves: Phoenicopteridae)". *Zoology in the Middle East*, 61(3): 201-214. <http://dx.doi.org/10.1080/09397140.2015.1058452>

Balkız, Ö., Özkesmi, U., Pradel, R., Germain, C., Sıkı, M., Amat, J.A., Rendón-Martos, M., Baccetti, N. & Béchet, A. (2009). "An update of the status of the Greater Flamingo *Phoenicopterus roseus* in Turkey". *Flamingo, Special Publication*, 1: 30-33.

Behrouzi-Rad, B. 1992. "On the movements of the Greater Flamingo, *Phoenicopterus ruber*, in Iran". *Zoology in the Middle East*, 6: 21-27. <https://doi.org/10.1080/09397140.1992.10637608>

Boyd, J.H. 2016: "Aves—A Taxonomy in Flux". <http://jboyd.net/Taxo/List8.html#phoenicopteriformes> (27.06.2022).

CITES. "2022 Appendices" www.cites.org (26.06.2022).

DKMP (2022). "Kış Ortası Su Kuşu Sayımları: 2022". Yayınlanmamış rapor, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara, 40 s.

Dijksen, L.J., Kasperek, M. (1988). "The Birds of Acıgöl". *Birds of Turkey* 7. Kasperek Verlag, Heidelberg.

Eken, G., S., İsfendiyaroğlu, C., Yenyurt, I.L., Erkol, A., Karataş, M., Atal, (2016). "Selection and conservation status of Key Biodiversity Areas in Turkey: Applying the 'Key Biodiversity Areas' approach at the national scale". *International Journal of Biodiversity Science, Ecosystem Services and Management*, 12 (3): 181-190.

Gill, F. & Donsker, D. (Eds.) (2016). *IOC World Bird List (v 6.3)*. <http://www.worldbirdnames.org>

del Hoyo, J., Boesman, P.F.D., Garcia, E.F.J. & Kirwan, G.M. (2020a). "Lesser Flamingo (*Phoeniconaias minor*), version 1.0. In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.), *Birds of the World*, Cornell Lab of Ornithology, Ithaca, NY, USA. <https://doi.org/10.2173/bow.lesfla1.01> (27.06.2022).

del Hoyo, J. & Collar, N.J. (eds.) (2014). "HBW and BirdLife International Illustrated Checklist of the Birds of the World Volume 1: Non-passerines". Lynx Edicions, Barcelona, 903 s.

del Hoyo, J., N. Collar, and E. F. J. Garcia (2020b). "Greater Flamingo (*Phoenicopterus roseus*) version 1.0. In: del Hoyo, J., Elliott, A., Sargatal, J., Christie, D.A. & de Juana, E. (eds.)". *Birds of the World*, Cornell Lab of Ornithology, Ithaca, NY, USA. <https://doi.org/10.2173/bow.grefla3.01> (27.06.2022).

Husband, C., & Kasperek, M. (1984). "Seyfe Lake". *Birds of Turkey*, 2:1-32.

Johnson, A.R. (1989). "Movements of Greater Flamingos (*Phoenicopterus ruber roseus*) in the Western Palearctic". *Rev. Ecol. (Terre Vie)* 44: 75-94.

Kahl, M.P. (1975). "Distribution and numbers – a summary". In: Kear, J. & Duplaix-Hall, N. (eds.) *Flamingos*. T. & A. D. Poyser, Berkhamsted.

DOĞANIN SESİ

Karataş, A., Erciyas Yavuz, K., Yavuz, N., Ünlü, M., Necipoğlu, Ö., Kahraman, V., Salman, M., Özkoç, Ö.Ü., Bacak, E., Kulaçoğlu, K. C., Kurnuç, Z., Gezgin, C., Güngör, U., Özkan, K., Döndüren, Ö., Kap, B. & Yeltekin, O.Ö., (2021). "Trakuş Türkiye'nin Kuşları". Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Kılıç, A. (1988): "The Ereğli Marshes: A new nesting site for the Greater Flamingo, *Phoenicopterus ruber*, in Turkey". *Zoology in the Middle East*, 2:39-42. <https://doi.org/10.1080/09397140.1988.10637554>

Kirwan, G. (1992). "A freshwater breeding record of Greater Flamingo *Phoenicopterus ruber* in Turkey". *Sandgrouse*, 14: 56-57.

Kirwan, G., Boyla, K. A., Castell, P., Demirci, B., Özen, M., Welch, H. & Marlow, T. (2008). "The Birds of Turkey". 511 s. Londra: Christopher Helm.

Lee, R., Arengo, F. & Bechet, A. (eds.), (2011). "Flamingo, Bulletin of the IUCN-SSC/Wetlands International Flamingo Specialist Group, No. 18". Wildfowl & Wetlands Trust, Slimbridge, UK, <http://flamingoatlas.org/downloads/FSG18.pdf> (26.06.2022).

Magnin, G. & Yazar, M. (1994). "Some notes on the breeding of Greater Flamingo *Phoenicopterus ruber* and White Pelican *Pelicanus onocrotalus* in Turkey". *OSME Bulletin*, 32: 28-30.

Magnin, G. & Yazar, M. (1997). "Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları - Important Bird Areas in Turkey". İstanbul: Doğal Hayatı Koruma Derneği.

Torres, C.R., Ogawa, L.M., Gillingham, M.A.F., Ferrari, B., van Tuinen, M. (2014). "A multi-locus inference of the evolutionary diversification of extant flamingos (Phoenicopteridae)". *BMC Evolutionary Biology*, 14 (1): 36. <https://doi.org/10.1186/1471-2148-14-36>

TRAKUŞ (2022a). "Flamingo / Greater Flamingo / *Phoenicopterus roseus*". www.trakus.org/kods_bird/uye/?fsx=2fsdl17@d&tur=Flamingo (27.06.2022).

TRAKUŞ (2022b). "Küçük flamingo / Lesser Flamingo / *Phoeniconaias minor*".

https://www.trakus.org/kods_bird/uye/?fsx=2fsdl17@d&tur=K%FC%E7%FC%20flamingo (27.06.2022).

TVK (2016). T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Tabiat Varlıkları Koruma Genel Müdürlüğü. <https://tvk.csb.gov.tr/flamingo-cenneti-tuz-golu-haber-64846>

Warncke, K. (1971). "The Flamingo (*Phoenicopterus ruber*) a new breeding bird for Turkey". *Bulletin of the Ornithological Society of Turkey*, 7: 4-5.

Wetlands International (2022). "Waterbird Populations Portal". www.wetlands.org (28.06.2022).

Zeke, T. (1988). "Location IBA Dilek Yarımadası - Dilek Yarımadası-Büyük Menderes Deltası Milli Parkı View with Google Maps Region Aydın Türkiye gözlemi". <https://ebird.org/checklist/S71058569> (27.06.2022).